

POLICY BRIEF

สิงหาคม 2565

เด็กและเยาวชน

กลุ่มเปราะบางทางการศึกษา

ช่วงโควิด-19

I. สถานการณ์

จากภาพรวมของสถานการณ์การปิดโรงเรียนในประเทศไทย (ข้อมูลถึงเดือนต.ค. 2564) การศึกษาของ ADB คาดการณ์ว่าส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนไทยที่หายไป ถึง 5.6 % (วัดจาก learning-adjusted years of school หรือ LAYs) ซึ่งนำไปสู่การสูญเสียรายได้ระยะยาวถึง 7.5% โดยการสูญเสีย LAYs แตกต่างกันระหว่างเด็กในครอบครัวรวยที่สุด กับในครอบครัวจนที่สุด ถึงร้อยละ 57.5¹

การแพร่ระบาดของโควิด 19 ตั้งแต่ต้นปี 2563 ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กและเยาวชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ทางตรง - การปิดโรงเรียน และปรับรูปแบบการเรียนการสอนเป็นออนไลน์ (บางส่วนเป็น on-hand, on-air หรือหยุดการเรียนการสอน)

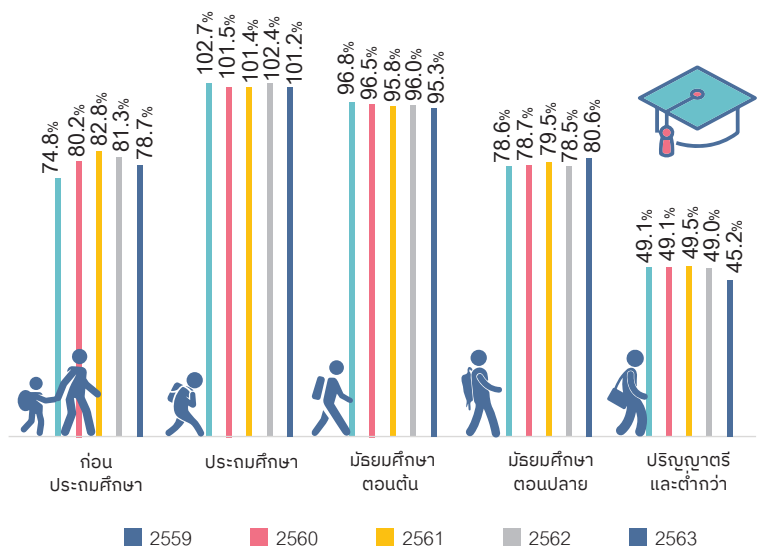
ทางอ้อม - ผลกระทบต่อสุขภาพจิต ความเครียด และสุขภาพทางสังคม (จากขาดการเล่น และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนและครูผู้สอน) รวมทั้งผลกระทบทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่อาจมีผลต่อโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชน

II. ปัญหา

อัตราการเข้าเรียนหนังสือของประชากรวัยเรียนของไทย **“ลดลง”** ในปี 2563 ในระดับก่อนประถมศึกษาหรือปฐมวัย และระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็น 2 ระดับชั้นที่มี **“อัตราการเข้าเรียนต่ำ”** อยู่แล้ว

เด็กปฐมวัย (ช่วงอายุ 0-5 ปี หรือระดับก่อนประถมศึกษา) และ **กลุ่มเยาวชน** (ช่วงอายุ 15-24 ปี หรือระดับมัธยมปลายถึงอุดมศึกษา) เป็น 2 กลุ่มที่ควรต้องดูแลสนับสนุนและ **ประคับประคอง**

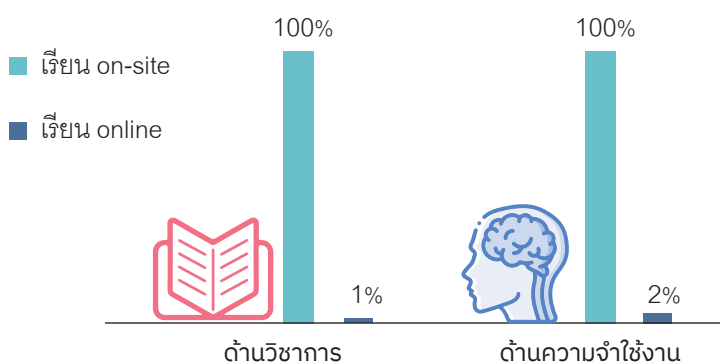
แผนภูมิ 1 อัตราการเข้าเรียนหนังสือของประชากรวัยเรียน²

เด็กปฐมวัย

การเข้าไม่ถึงการเรียนรู้ระดับปฐมวัย การเข้าถึงที่ล่าช้าไป และ ผลกระทบจากการปิดโรงเรียน หรือปรับรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยไปเป็นออนไลน์ในช่วงโควิด-19 **“มีผลลบ”** ต่อเด็ก ทั้งทางด้านการศึกษา ทักษะ และรายได้ในอนาคต ซึ่งเป็นผลกระทบระยะยาวต่อสังคมภาพรวม

การพัฒนาทักษะของเด็กปฐมวัย

1 ใน 5
 ของเด็กปฐมวัยไทย
 ยังเข้าไม่ถึงการศึกษา
 ระดับปฐมวัย
 (early childhood education: ECE)
 โดยสัดส่วนนี้เพิ่มขึ้น
 ในช่วงโควิด-19
 (แผนภูมิ 1)

ประสิทธิภาพ **การเรียนออนไลน์ (online)** ในระดับปฐมวัย มีค่าเทียบเท่าเพียงร้อยละ **1-2** ของ **การเรียนที่โรงเรียน (on-site)** ในการพัฒนาทักษะด้านวิชาการ (academic skills) และด้านความจำใช้งาน (working memory) ของเด็ก³

กลุ่มเยาวชน

“เกือบ 1 ใน 5 ของเยาวชนไทยไม่ได้ไปต่อสำหรับการเรียนระดับ ม.ปลาย และกว่าครึ่งไปไม่ถึงการเรียนในระดับอุดมศึกษา” โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากโควิด-19 ที่เพิ่มความเสี่ยงและความเปราะบางของเยาวชนในการหลุดหรือตกหล่นออกจากระบบการศึกษา (dropout) ซึ่งจะนำไปสู่ความเสี่ยงทางสังคมของเยาวชนที่อาจต้องเข้าสู่ตลาดแรงงาน แต่งานมีค่า หรือตั้งครรรค์ก่อนวัยอันควร รวมถึงไปเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงทางสังคมอื่นๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ สิ่งเสพติดและอาชญากรรม

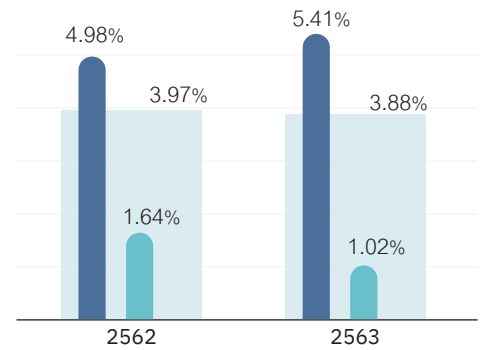
ข้อมูลปี 2563 ในช่วงโควิด-19 พบสัดส่วนเด็กวัยเรียนที่มีสถานะ “เคยเรียนหนังสือแต่ปัจจุบันไม่ได้เรียนแล้ว” ภาพรวมทั่วประเทศยังคง **ลดลง** แต่สัดส่วนดังกล่าว **เพิ่มขึ้น** ในกลุ่มเด็กครอบครัวยากจนที่สุด โดยเฉพาะเด็กโตอายุ 15-17 ปีหรือกลุ่มที่ควรเรียนอยู่ในระดับมัธยมปลาย²

สัดส่วนเยาวชนกลุ่ม NEET (อายุ 15-24 ปี ที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษา การพัฒนาทักษะ และการทำงาน) เพิ่มขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จาก **12.5%** ในปี 2553 เป็น **15.1%** ในปี 2563 โดยมีสัดส่วนใน **เยาวชนหญิงมากกว่าเยาวชนชาย**

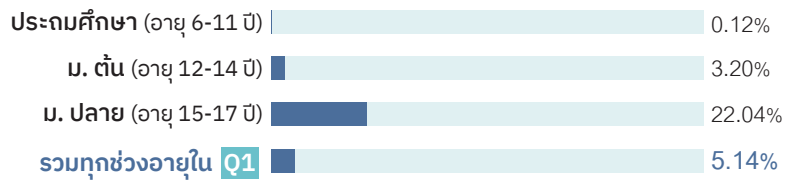
เด็กวัยเรียนที่ “เคยเรียนหนังสือแต่ปัจจุบันไม่ได้เรียนแล้ว”

- เด็กในครอบครัว 20% จนที่สุด Q1
- เด็กในครอบครัว 20% รายที่สุด Q5
- รวมเด็กวัยเรียนทั้งหมด

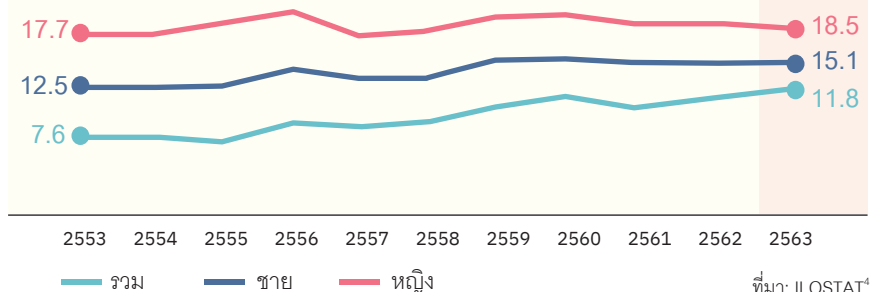
เด็กที่ “เคยเรียนหนังสือแต่ปัจจุบันไม่ได้เรียนแล้ว”

ในครอบครัว 20% จนที่สุด (Q1) ปี 2563

ที่มา: โครงการสุขภาพคนไทย. 2565. การศึกษา. สุขภาพคนไทย 2565 (หน้า 20-21). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

เยาวชนกลุ่ม NEET ไทย ปี 2553-2563

ที่มา: ILOSTAT⁴

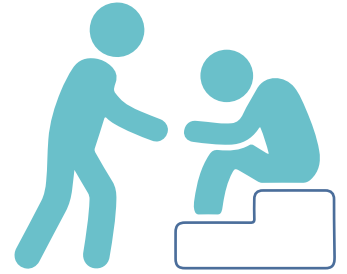
ข้อพิจารณาเชิงนโยบาย

• เด็กปฐมวัย

ประสิทธิผลของการเรียนออนไลน์ หรือการเรียนระยะไกลสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งพบว่าแทบไม่มีความหมายใดเลยเมื่อเทียบกับการเรียนที่โรงเรียน ส่วนหนึ่งเป็นผลจาก “ข้อจำกัดตามช่วงวัยของเด็ก” ที่ไม่พร้อมต่อการเรียนในรูปแบบนี้ แต่อีกส่วนก็เป็นผลจาก “ข้อจำกัดของระบบการศึกษาระดับปฐมวัยของไทย” ที่ยังได้รับการให้ความสำคัญ การลงทุนและสนับสนุนงบประมาณที่ต่ำ เมื่อเทียบกับการศึกษาในระดับอื่น ทั้งในด้านจำนวนและศักยภาพครูผู้ดูแล ผู้สอน สื่อและอุปกรณ์ รวมถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่ยืดหยุ่นและมีความพร้อมต่อสถานการณ์ฉุกเฉินที่จำเป็นต้องปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นทางออนไลน์ หรือทางไกล

รายงานของ UNESCO⁵ แนะนำให้ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านการศึกษา ระดับปฐมวัยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านบุคลากร ศักยภาพและความพร้อมของระบบการจัดการเรียนรู้ออนไลน์หรือทางไกลในกรณีจำเป็นที่มุ่งเน้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแบบองค์รวมทุกด้าน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมของแต่ละพื้นที่และแต่ละกลุ่มประชากร

ข้อพิจารณาเชิงนโยบาย

• กลุ่มเยาวชน

1 ช่วงมัธยมปลาย เป็นช่วงรอยต่อสำคัญที่ต้องเฝ้าระวังการหลุดออกจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชน ปัญหาการหลุดหรือตกหล่นเป็นทั้งผลและสาเหตุสืบเนื่องมาจากปัญหากับเด็ก ความยากจนและความยากจนซ้ำซ้อนในครอบครัวเปราะบาง

2 การให้ **ทุนการศึกษา** ช่วยเหลือเพียงอย่างเดียวไม่ **สามารถแก้ปัญหาได้ทั้งหมด** เด็กในครอบครัวยากจนและเปราะบางมักมีปัญหาที่ทับซ้อนหลายชั้นมากกว่าเพียงเรื่องเศรษฐกิจ

3 “ครูหรือผู้สอน” เป็นด่านแรกที่จะสามารถช่วยดูแลไม่ให้นักเรียนหลุดจากระบบการศึกษา การดูแลให้กำลังใจและป้องกันครูไม่ให้หลุดหรือขาดความใส่ใจในการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหา มีความสำคัญอย่างมาก

4 การหลุดหรือตกหล่นจากระบบการศึกษา (dropout) ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่เด็กถูกผลักให้ออก (push out) จากระบบการศึกษาปัจจุบันด้วยจากโครงสร้างหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้และการวัดผล ที่ควรต้องปรับเปลี่ยนทิศทางให้มีมากกว่าเพียงการเรียนรู้กระแสหลัก ต้องมีความหลากหลาย ตอบโจทย์ความต้องการของเด็กและครอบครัวที่มีศักยภาพ เจือจาง ข้อจำกัดและโจทย์ความต้องการในชีวิตที่แตกต่างกัน มุมมองต่อการจัดการศึกษาและการจัดพื้นที่การเรียนรู้สำหรับเด็กไทยต้องเปิดกว้างจากแค่ในระบบหลัก เป็นระบบที่มีหลากหลายมากขึ้น

(*สรุปเนื้อหาบางส่วนจาก “เด็ก Drop out” เหมือนใบไม้ร่วง ภาวะไม่ปกติของการศึกษาไทย⁶)

อ้างอิง

- 1 Asian Development Bank. (2022). Falling further behind: The cost of COVID-19 school closures by gender and wealth. Asian Development Bank. [online: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/784041/ado2022-learning-losses.pdf>; เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2565)
- 2 โครงการสุขภาพคนไทย. 2565. การศึกษา. สุขภาพคนไทย 2565 (หน้า 20-21). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- 3 สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2565). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแบบออนไลน์และการขยายผลการสำรวจสถานะความพร้อมในการเข้าสู่ระบบการศึกษาของเด็กปฐมวัยสำหรับประเทศไทย (Thailand School Readiness Survey: Phase 4). สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย เสนอต่อ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) (online: <https://riped.org/wp-content/uploads/2022/01/Report-SRS4.pdf>; เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2565)
- 4 ILOSTAT, ILO (2022) (<https://ilostat ilo.org/data/country-profiles/>; เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2565)
- 5 UNESCO. (2021). The Impact of COVID-19 on Early Childhood Education in the Asia-Pacific and Sub-Saharan Africa: Insights from the Results of Rapid Regional Personnel Survey. UNESCO (online: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378125/PDF/378125eng.pdf.multi>; เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2565)

- 6 The Active Thai PBS. (2564). “เด็ก Drop out” เหมือนใบไม้ร่วง ภาวะไม่ปกติของการศึกษาไทย เสี่ยงสะท้อนเครือข่ายการศึกษาจากเวที Thailand Social Development Forum”. (online: <https://theactive.net/data/children-dropout-rates-after-covid19-school-in-thailand/>; เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2565)

ผู้เขียน

รศ.ดร. เฉลิมพล แจ่มจันทร์ | รศ.ดร. มนสิการ กาญจนะจิตรา | กัญญา อภิพรชัยสกุล

รายงานสุขภาพคนไทย

ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการสนับสนุนของ สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ตั้งแต่ปี 2546 อย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี มีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ และประเด็นสำคัญด้านสุขภาพ โดยข้อมูลและองค์ความรู้ทำหน้าที่ในการชี้ประเด็นปัญหาทางสุขภาพที่สำคัญของประเทศ ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางนโยบายในอนาคต

<https://www.thaihealthreport.com>

<https://www.facebook.com/Thaihealthreport>

